БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ИНСТИТУТ ЗА ДЪРЖАВАТА И ПРАВОТО

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Веселин ВУЧКОВ,
член на научното жури в процедура
за придобиване на образователната и
научна степен „доктор", в секция „Наказателно-правни науки"
при Института за държавата и правото на БАН,
съобразно Заповед № РД-09-74/27.07.2017
на и.д. директора на ИДП-БАН

Рецензент: проф. д-р Веселин Бориславов Вучков

Кандидат: Станислава Иванова Начева

I. Кратки биографични данни за кандидата

Докторантът Станислава Начева е бакалавър (2007 г.) и магистър (2009 г.) по право от Университет „Монпелие 1" – Правен факултет, в гр. Монпелие, Франция. През м. януари 2012 г. е зачислена за докторант (в задочна форма) към Института за държавата и правото при Българска академия на науките. Работила е и като експерт-консултант.

II. Характеристика на дисертационния труд

Заглавието на дисертационния труд е: „Презумпцията за невиновност в наказателния процес". Представеният труд е структуриран в *три глави*, придружен е от *увод* и *заключение*.

Общият *обем* на дисертационния труд е 185 стр. Обемът обхваща: основен текст; списък на литературните източници (библиография), съдържащ 96 заглавия, от които 39 заглавия на кирилица и 57 заглавия на латиница; три броя азбучни указатели. Направени са общо 218 *бележки под линия*. Приложена е и Декларация за оригиналност. Научното ръководство е осъществявано от доц. д-р Гергана Маринова от ИДП при БАН.

Глава първа на дисертационния труд е озаглавена „Историческо развитие на презумпцията за невиновност". Тази структурна част включва (от своя страна) пет параграфа, изследващи презумпцията за невиновност в римското право, през Средните векове, по време на Френската революция от края на 18-ти век, в българския наказателен

процес и в международен план (включително в правото на Европейския съюз).

Глава втора е посветена на изследване същността на презумпцията за невиновност, а *Глава трета* – на правните последици от това правило.

III. Основни приноси

В съдържанието на дисертационния труд могат да бъдат откроени редица *научни приноси*, по-важните сред които са:

Първо, несъмнено доминиращ принос е анализът на Директива (ЕС) 2016/343 на Европейския парламент и на Съвета от 09-ти март 2016 г. относно укрепването на някои аспекти на презумпцията за невиновност и на правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство. Доколкото ми е известно – подобен задълбочен анализ на тази нова Директива и нейното отражение върху българския правен ред е новост за юридическата доктрина в България. Направена е кратка (историческа) ретроспекция във връзка с приемането на Директивата, позициите на редица държави-членки и на органи на Европейския съюз; но най-важният извод, който намирам за обоснован заради наличието на подробна аргументация, е относно съответствието между изискванията, поставени от Директивата, и българския Наказателно-процесуален кодекс и (съответната на него) съдебна практика.

Второ, подробно и точно е проследена историческата ретроспекция на правилото, добило популярност и гражданственост като презумпция за невиновност. Няколко страници са посветени на положението и отражението на това правило в Римското право, в Средновековна Европа (след 12-ти век), ролята на глосаторите и постглосаторите, големите постижения на Великата Френска революция и т. н. Когато става дума за презумпцията за невиновност – подобна ретроспекция е задължителна; това е така, защото именно по този повод – презумпцията за невиновност като антипод на действащата до Френската революция презумпция за виновност по наказателни дела (заимствана, впрочем, от инквизиционната процедура на Католическата църква за борба с ересите) – се противопоставят политически и правни идеи, много често – съпроводени и от революционни обществени вълни. Дисертантът е успял да формулира съответните исторически и юридически изводи, включително и относно отражението на анализираните исторически и обществени процеси върху българския правен ред (след Освобождението през 1878 г.).

Трето, приносен момент са и формулираните нови аргументи в подкрепа на тезата, че презумпцията за невиновност (отразена в чл. 16 на новия НПК от 2005 г.) не е нито презумпция, нито фикция, а обективно

правно положение, което съпътства процесуалната фигура (в смисъл на процесуален субект) на обвиняемия в целия наказателен процес. С това е свързан и следващият научен принос: правилото по чл. 16 НПК е едновременно основен принцип на наказателния процес, основна процесуална гаранция на правото на защита и е елемент от правото на справедлив процес по смисъла на ЕКЗПЧОС.

В изброените три области се откриват, според мен, основните приносни моменти на дисертационния труд, разработен от Станислава Начева. Могат да бъдат откроени и *други (съпътстващи) приноси*: последиците от презумпцията за невиновност по чл. 16 НПК (добавени са нови аргументи на популярни до сега тези); сравнително-правни примери и изводи; богата практика на Съда по правата на човека в Страсбург и основни положения на ЕКПЧОС; значението на самопризнанието по наказателни дела. Интересни и правилни са разсъжденията на авторката по повод значението на самопризнанието в две от диференцираните процедури в българския наказателен процес (съкратеното съдебно следствие и споразумението); значим интерес представлява и онази част от дисертационния труд, която е посветена на отражението на презумпцията за невиновност върху свободата на словото през призмата на ЕКПЧОС и практиката на Съда по правата на човека в Страсбург; в този втори пример отривам несъмнена актуалност и приносен момент.

По тематиката на дисертационното изследване докторантът представя *пет научни публикации* (четири в Научните трудове на Института за държавата и правото при БАН и една – в списание „Норма“). В автореферата е посочена и една публикация извън тематиката на дисертацията.

На основата на гореизложеното смятам, че *авторът на дисертационния труд притежава задълбочени теоретични знания по специалността и категорична способност за самостоятелно научно изследване. Трудът съдържа научни и научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката, а в същото време неговата приложна значимост е вън от съмнение*.

IV. Критични бележки и препоръки

Към дисертационния труд на Станислава Начева биха могли да се отправят някои *критични препоръки* и *бележки*. Твърде лаконично е обобщен историческият опит по повод правилото, популярно като презумпция за невиновност, до Френската революция и изобщо до началото на 19-ти век. А по този повод е налице обилна литература. Също така откривам прекалена обстоятелственост при разсъжденията относно същността и видовете правни презумпции и правни фикции – тук подходът можеше да бъде различен: по-кратки общи правни изводи

и по-задълбочени наказателно-процесуални изводи. Посочените критични бележки (обаче) не поставят под съмнение научните приноси и практическата полезност на дисертационното изследване.

V. Заключение

Изхождайки от положителната оценка за представения дисертационен труд, с убеденост формулирам своята *положителна оценка* и препоръка към Научното жури да гласува за присъждането на кандидата на образователната и научна степен „доктор”.

10-ти август 2017 г. **Член на журито:** .....
гр. София /проф. д-р В. Вучков/